

דף י"ב

מידי שיש חיוב מה"ת אם הוציא, ולא בתפילין שבראשו שלכו"ע אין ע"ז חיוב מה"ת. וא"כ פשוט שמתור אפילו בלי סברא זו. ותירץ הבית יוסף דהגמ' לא הוצרך לסברא זו אלא כשנקיט להו בידים או צרורים בכנף בגדו, וסובר הב"י דגם כשהם בידו (כ"ש) דאסור להסיח דעתו, ע"ש. אולם ע' בב"ח שתמה ע"ז דליכא שום איסור היסח הדעת על תפילין שבידו. אלא לומדים הב"ח והמג"א וש"א דכוונת הגמ' (דבלי הסברא שאינו מסיח דעתו) דחשינן שישכח מלסלקן עד חשיכה ויצטרך אז לפנות ויסירם מעל עצמו וישאם ד' אמות ברה"ר, והביאו המשנ"ב בסקנ"ד. וע' בביהגר"א שמפרש באו"א שמחדש דעם חשיכה ממש אסור אפילו בכרמלית, ע"ש.

דף י"ב

(א) יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה מ"ט כיון וכו'. וצ"ע דלפ"מ דקיי"ל כרבא לרו"ר דאינו אסור אלא כשמוציאו

(ב) תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בכגדו ערב שבת עם חשיכה וכו'. וכ"כ הרמב"ם. אבל הטושו"ע כתבו דמצוה למשמש. וע' בביאור הלכה שביאר שהרי מבואר בהמשנה דליכא איסור אלא כשאוחז ודאי חפץ בידו ולא מספק, וגם דליכא איסור אלא כשהולך מביתו סמוך לחשיכה ולא כשיושב בביתו סמוך לחשיכה, ולכן סברי דע"כ אינו אלא מצוה. אבל כתב הביה"ל דלפ"ד הביהגר"א הנ"ל יש ליישב דכאן שהוא בשעת בין השמשות גם בכה"ג הוא איסור. וע"ע במג"א סקכ"ו דנראה דאפי' לדידן דלית לן רה"ר מ"מ מצוה למשמש שמא יש עליו דבר מוקצה.

(ג) הורג כינה בשבת. הר"י מאורלייני"ש בתוס' מפרש דכינה הוא שחורה הקופצת

דף י"ב

קמט. שביארו דלא גזרינן מין א' על מין אחר, וכע"ז ביאר שם הט"ז דרק על הדבר הנאסר אמרינן לא פלוג אבל לענין האדם אמרינן דלא נאסור על איש כזה לעולם, ע"ש בביאור"ל. וע' במג"א ומחצהש"ק ומשנ"ב סק"ב דגם מקילים הרבה אחרונים כשיש היכר ע"י שסגורה במפתח, (דכשיש היכר לא עשו לא פלוג, ע' מחהש"ק), וכתב המשנ"ב סק"ד דבנרות שלנו שלעולם אין עושה הטי"י לכו"ע מותר. וע"ע בביאור הלכה שם בד"ה לאור הנר בשם המסגרת השולחן שבלאמפין שלנו שדרכן הם שדולקין מעת שמתחילין להדליק אותם עד סוף ההדלקה בדרך אחד ואין האור מתמעט כלל שוב ליכא כלל חשש, והביאור הלכה כתב לסמוך ע"ז לענין שלא לבטל ת"ת, ע"ש, דיותר טוב לכתוב על חתיכת נייר "שבת היום ואסור להדליק" ולהניחו שם.

ובזה נחלקו התנאים ומותר לב"ה אבל כינה הרוחשת חייב אפילו לרבנן, אבל ר"ת סובר להיפך דהרוחשת נחלקו התנאים ומותר לב"ה אבל הקופצת הוא פרעוש ואסור לכו"ע, וכן דעת הרמב"ם (להמג"א ושאר מפרשים). והר"ת הכריח כדבריו דמבואר בגמ' דפרעוש פרה ורבה ואילו הרוחשת אינו פרה ורבה, אולם ע' ברמב"ן ורשב"א שהקשו על ר"ת דמין זה אינו פרה ורבה. וע' בר"ן שביאר דאין כוונת הגמ' דפרעוש פרה ורבה, אלא דאף שאינו פרה ורבה כיון שהוייתה מן העפר יש בה חיות כאילו נברא מזכר ונקיבה ולכן חייב לכו"ע, וכ"מ ברמב"ם שפרעושין נתהווה מן העפר ולא מזכר ונקיבה ואעפ"כ חייב, ויל"ב כהר"ן. אולם ע' בביאור הלכה סי' שט"ז - ט' (בד"ה להרגה) שביאר דהרמב"ם לשיטתו וסובר דגם מה שנתהווה מעפר יכול להיות פרה ורבה, ע"ש.

ד) ולא יקרא לאור הנר אמר רבה אפילו גבוה שתי קומות. ופירשו רש"י והר"ן דאע"ג דליכא למיחש להטי"י אפ"ה כיון דגזור רבנן לא פלוג במלתייהו, וכ"כ השו"ע דאפילו גבוה י' קומות שאינו יכול להגיע אליו אסור שלא חלקו חכמים בדבר, ולכן אסר גם בעששית או קבוע בכותל ע"ש. אולם ע' בבעל המאור לקמן דף קמט. ובערובין צז: וברא"ש שם סי' ג' דבב' קומות חוששין שמא ילך ויביא סולם ויעלהו ויטהו ול"א אדהכי והכי אידכר, ומבואר שלא למד משום לא פלוג אלא משום דיש חשש. ולפי רש"י והר"ן והשו"ע צ"ע דלמה באדם חשוב לא אמרינן לא פלוג, וע' בר"ן ועו"ר לקמן דף

דף י"ג

דף י"ג

א) מיתיבי רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו כו' קורין לאור הנר וכו'. ע' במלא הרועים שהעיר לשיטת הרשב"א לקמן קלט. דמותר לספות לקטן בידים באיסור דרבנן לצורך הקטן א"כ מה הוקשה להגמ' הא כאן הוא צורך הקטן שילמד. וע' בפרי יצחק ח"ב סי' י"ג שג"כ העיר כן, וכתב דצ"ל דזה לא מיקרי לצורך הקטן כיון שהוא עצמו אינו בר מצוות ואינו מחוייב ללמוד. אולם בס' מנחת אריאל העיר מהביאור הלכה סי' שמ"ג שמבואר דנחשב לצורך הקטן מה שנותן לו סידור וחומש לטלטל, אלא שמביא

דף י"ג

ביניהם ליכא חבה, ומשא"כ הרשב"א סובר דהאיסור הוא שמא יאכלו בקערה א' וא"כ גם אם יש אדם ביניהם אינו מועיל.

ג) מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה וכו'. ופירש"י המקור דאשת רעהו אסור דאסור לן יחוד מן התורה. ותוס' הקשה ע"ז דאין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה, ולכן פי' תוס' כוונת הגמ' דמסברא אסור באשת רעהו שיצרו מתגבר עליו ביותר. וביישוב שיטת רש"י ע' בתוס' הרא"ש, וע"ע בקרב"נ אות מ'.

ד) תוד"ה מה אשת רעהו וכו'. התוס' הק' מנ"ל לדרוש מסוגה בשושנים להתיר יחוד ומאשת רעהו אסרינן שינה עמה במטה אימא איפכא ויאסור יחוד דהוא דאו' ויתיר לישן במטה דהוא רק מדרבנן, והניח בקושיא. ובסנהדרין תי' התוס' וז"ל דמסתבר טפי לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה לפי שמתקרבין יחד ונהנין זה מזה עכ"ל. [ונ"ל להסביר דבריהם דיחוד אינו גורם לאדם שיתגבר יצרו רק האיסור הוא מה שחסר שמירה ובלא שמירה יש לחוש אף כי ליכא גורם מיוחד דאין אפוטרופוס לעריות, וזה ילפינן מסוגה בשושנים דנדה אין צריך שום שמירה דהתורה העידה עלינו סוגה בשושנים, משא"כ שינה עמה במטה דיש כאן גורם להתגברות היצר זה ילפינן דאף בנדה אסור].

וע' בתוהרא"ש שתי' באו"א דבנדה מקילין בייחוד שאין גוזרין גזירה על הציבור

שיש ליישב הקושיא כמש"כ הבית הלוי ח"ג סי' נ"ה סק"א דבאיסור דרבנן שהחשש שיבוא לאיסור דאורייתא גם הרשב"א מודה שאסור, וכמו"כ כאן החשש שמא יטה ויבוא לידי איסור דאורייתא.

ב) לא יאכל הזב עם הזבה. הרמב"ם (הל' איסור"ב י"א, י"ח) כתב ולא יאכל עמה בקערה אחת ומשמע דבשולחן א' מותר, אבל הראב"ד (בהשגות שם ובבעה"נ) והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן סוברים דאף בשולחן אחד אסור. והרא"ש כתב דשולחן א' אינו אסור אלא בשולחנות קטנות שהיתה רגילה בימיהם שכל א' היה לו שולחן מיוחד הלכך כשאוכל עם אשתו ביחד הוי חיבה, אבל בשולחנות שלנו שרגילים הרבה בנ"א לאכול עליו אינו אסור דליכא כאן חיבה, אבל מסיק הרא"ש שיש שעושין היכר ביניהם. וכתב הסדרי טהרה (קצ"ה, ו') לבאר דבריו דיש לומר ב' טעמים למה אסרו שולחן א', או משום דאף בשולחן א' הוי דרך חבה, או משום דגזרו שמא יאכל בקערה א' ודעת הרא"ש דדרך חבה שייך רק בשולחנות קטנים ולא בשולחנות גדולים אבל יש מחמירים שמא יאכל מקערה א' אבל לזה מהני היכר (משא"כ אם הוי דרך חבה על זה לא היתה מועיל היכר).

והרא"ה התיר כשיש אדם אחר מפסיק ביניהם והרשב"א חולק עליו והק' דעדיין יש לחוש שיאכל ביחד, והסד"ט יישב ע"פ הנ"ל דהרא"ה סובר דהאיסור הוא דשולחן א' גופא הוי חבה ולכן כי איכא אדם

דף י"ג

(ו) תוד"ה ופליגא ידיה אדידיה. תוס' כתב דהיתר של עולא הוא דהיה צדיק גמור ולא יבא לידי הרהור, והרמב"ן כתב דסבר כר' פדת ונשיקה זה הוי קריבה בלי חשש ביאה (כמו דיעות ושינוי), [ולכאור' כוונת פליגא ידיה אדידיה הוא שחזר בו]. ולשניהם משמע דאחותו הוי ממש כמו שאר כל עריות, אבל הרמב"ם כתב דהמחבק או מנשק עריות כגון אחותו "אע"פ שאין שם תאוה ולא הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר וכו' שאין קריבין לערוה כלל" ומשמע דחידוש של עולא דאיכא איסור קריבות באחותו אע"ג דליכא הנאה ותאוה.

(ז) ש"מ ואלו תנן ש"מ. ע' לקמן דף י"ז אות ד' מח' ראשונים אם אין קורין ואין פולין הוי מהי"ח דבר שגזרו, ע"ש ולקמן דף ט"ו אות א'.

(ח) והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין. וכתבו התוס' דבטהור לא גזרו אלא כשנפלו על ראשו ורובו ולא בבא ראשו ורובו במים, דבטהור לא רצו לגזור אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובין אחר שטבלו במים סרוחין. וכ"כ הרמב"ן והוסיף לבאר בב' אופנים או דלא הוצרכו לגזור לטהור בביאה, א"נ שא"א לגזור בטהור בביאה דא"כ אין לך אדם רוחץ במרחץ או במים שאובין ואין גוזרין כשא"א לרוב ציבור לעמוד בגזירה זו, וע' בתוהרא"ש שג"כ הביא כן מהריב"א והקשה ע"ז ע"ש. והנה מרש"י כאן ג"כ משמע כשיטת התוס' והרמב"ן וש"ר שכתב "והבא לאחר שטבל

א"כ יכולין לעמוד בה, ואי אפשר להעמיד שומר או לייחד בית לנדוטה. וע' בר"ן שכתב עוד מהלך בזה, וע' ברעק"א מה שהעיר עליו.

(ה) ופליגא דר' פדת וכו'. עיין רש"י ופי' ר"ת בתוס' והיוצא מדבריהם דלרב יוסף קריבות לעריות הוי דאורייתא ולכן ילפינן דשינה עמה במטה ג"כ אסור (עכ"פ מדרבנן), אבל לר' פדת כל קריבות הוי דרבנן ולכן א"א לאסור שינה עמה במטה. (והר"י בתוס' סובר דלעולם באשת איש עצמו אפי' לר' פדת אסור שינה עמה הוא בבגדו והיא בבגדה וכל כוונת הגמ' דליכא היקש). וכל הפוסקים פסקו כרב יוסף לאסור שינה עמה במטה ולפי"ז נמצא דלמסקנא גם שאר קריבות לעריות כגון חבוק ונשוק הוי דאורייתא, וכן פסק הרמב"ם (איסור"ב כ"א, א) והחינוך והסמ"ג.

אבל הרמב"ן חולק וסובר שלכו"ע אין איסור תורה אלא ביאה ממש וכל שאר קריבות הוי מדרבנן, רק רב יוסף פשט מהיקש דכל מה שאסור באשת איש אסור בנדה, ושינה עמה במטה פשוט דאסור בא"א דאף הסתכלות אסור ולכן אסור בנדה, וזה דלא כר' פדת דהוא סובר דרק א"א אסור בכל קריבות אבל שאר עריות אינם אסורים בכל קריבות, ופי' לא אסרה תורה הוא דקירבה בעלמא מותר לגמרי היכי דליכא חששא דביאה, ולכן ע"כ לית ליה ההיקש ולא איפשט בעיין, (אבל יכול להיות דאסור משום דאיכא חששא דביאה רק דליכא למילף מהקישא), עיין היטב ברמב"ן כאן ובסהמ"צ מל"ת שנ"ג.

דף י"ג

מטומאתו במים שאובין בו ביום", ומבואר
דין בא הוא דוקא לאחר שטבל
מטומאתו. אולם יש להעיר ע"ז מרש"י
גיטין טז. שכתב והבא ראשו ורובו
"כשהוא טהור", וצ"ע. ושיטת הרמב"ם
בפ"ט מאבות הטומאה הל"א דגם טהור
שבא במים שאובין טמא, ע"ש.

דף י"ד

דלמה לא חיישינן שיאכל תרומה ואח"כ ישתה משקם טמאים).

(ג) מהו דתימא הא שכיחי והא לא שכיחי. וע' ברמב"ן ורשב"א ור"ן מש"כ בזה, וע"ע בדברי יחזקאל סי' א' סק"ז.

(ד) והבא ראשו ורובו במים שאובים וכו' והיו נותנין עליהם מים שאובין התחילו ועשאו קבע גזרו עליהם טומאה כו' אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין. וע' ברמ"א יו"ד סו"ס ר"א (מהמרדכי בשם הרשב"ם) דה"ה לטבילת נשים מטומאת נדה אסור לטבול בשאובין, אבל הביהגר"א שם מביא חולקים דרק לתרומה מטמא. והק' הפנ"י למה לא יגזרו אלא לתרומה ולא לטומאת נדה, ועצ"ע דאיך אפשר לטעות ולומר שרק השאובין מטהרין דא"כ למה טובלין בכלל בהמים סרוחים (וע' בחי' הר"ן שכתב שיבואו לטעות ולומר שהראשונה אינה אלא לנקות עצמן ושלא יהא דבר חוצץ ביניהם, ע"ש וע"ע באג"מ יו"ד סי' צ' מש"כ בזה). ותי' הפנ"י והראש יוסף עפ"י הרמב"ם פ"ט הל"א שמבואר שלא הי' חשש שלא היו טובלין כלל במקוה, אלא ש"היו טובלין בזלזול בלא כוונה", ויותר מבואר בפיה"מ להרמב"ם בזבים שכתב "ולא היו מתכוונין בו טבילה לשמה", והיינו דלעולם לא הי' חשש שיחשבו שא"צ המקוה כלל ורק שסברו שעיקר הטבילה בשאובין והי' חיסרון בתרומה וקדשים דבעינן טבילה לשמה, ומשא"כ טבילת נדה א"צ לשמה (לר"ר, וכ"פ השו"ע). וע"ע באו"ש פי"א מאסו"ב הל"ט"ז.

דף י"ד

(א) רד"ה ופסיל להו. פירש"י והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי. ע' במהרש"א שלא צריך לטעם זה שהרי יותר מזה יש מיתה באכילת תרומה בטומאה (וע' ברעק"א שהעיר דאף דבאמת מבואר כדברי המהרש"א ברש"י בכורות ותוס' ע"ז, אבל מאוד תמוה דאוכל תרומה טמאה אינה במיתה אלא בעשה, ורק אוכל בטומאת הגוף במיתה וכמבואר ביבמות דף ע"ג, וע' ברש"י) ותי' הרעק"א דרש"י בא לתרץ דכיון דכל החשש שישכח שהאוכלים טמאים בפיו א"כ נמי ישכח שהוא עצמו טמא, וע"ז תי' רש"י דכיון דהוא מוזהר ועומד שלא לטמא תרומה - כשגזרו עליו שהוא טמא יהי' בדיל ולא יהא רגיל להיות אצל תרומה, ע"ש. וע"ע בדברי יחזקאל סי' א' ענף א' סק"ז.

(ב) תד"ה ושקיל כו' ופסיל להו. ואע"ג דמשקים תחילה הוו. והרמב"ן ורשב"א תירצו לקושיית התוס' דאינו נוגע מה דנמי מטמא לאחרים דכיון דבפיו מאיסי שוב אי שדי להו לא יטמאו אחרים, ע"ש. (וצ"ע

דף י"ד

ברשב"א שתי' לקושיית התוס' דלא אמר רבי פרנך אלא בנוטל בסתם ידיו אבל אחר נטילה מותר, וע"ש במשה"ק הרמב"ן ע"ש.

ח) תד"ה האוחז ס"ת ערום. קצת משמע דלאו דוקא ספר תורה דהא כל כתבי הקודש וכו'. וכן הוא דעה ראשונה ברמ"א סי' קמ"ז - א', וכתב דלא נהגו כן וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, ובס"ת אפי' כה"ג אסור, וע"ש במשנ"ב ובביאור הלכה.

ט) אלא במשקין הבאין מחמת ידים וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ. ופי' רש"י ותוס' דהיינו גזירה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה. אולם ע' ברמב"ם בפיה"מ סוף זבים דמשמע שזהו גזירה מיוחדת, וע' בעצי אלמוגים סי' קנ"ח סעי' א' מש"כ בזה.

י) והכלים שנטמאו במשקים כו' אלא במשקין הבאין מחמת שרץ וגזירה משום משקין דזב. וכתבו התוס' דה"ה דהוה מצי למינקט משקין הבאין מחמת ידים שגם הם מטמאין כלי לפסול תרומה. אולם הרמב"ם בפ"ז משאר אה"ט ה"ב ובפ"ח הל"י חולק בזה דדוקא משקין שנטמאו מאב הטומאה שנגעו בכלים ולא במשקין שנטמאו מחמת ידים (וביאר הואיל ועיקר טומאת הידים מדבריהם), והראב"ד שם בהשגות משיג וסובר כתוס' ומוכיח לזה כמו שהוכיחו התוס' מגמ' ברכות נב., וע"ש. וע' בפנ"י והצל"ח שם בברכות מש"כ בזה, וע"ע בחי' ר' ארי' ליב ח"ב סי' ס"ה.

ה) וטהור שנפלו על ראשו ורובו. דעת רש"י ותוס' יג: דבטהור לא גזרו אלא כשנפלו על ראשו ורובו, וביאר תוס' שהי' דרכן להפיל עליהם מים שאובין לאחר שטבלו, וע' בתוהרא"ש שהביא עוד פשט בזה ובמשה"ק עליו. אולם ע' ברמב"ם שכתב סתם "הבא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין הרי הוא כשני לטומאה עד שיטבול", ומבואר דגם דין דבא ראשו ורובו במים שאובין הוא בטהור, וכן מבואר ברש"י גיטין טז., וע'.

ו) והידים מפני שהידים עסקניות הן. ופירש"י דנוגעין בבשר ובמקום הטינופת וגנאי לתרומה ונמאס לאוכלים. ומביא בשם רבותינו המפרשים דחיישינן שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא, וכן פירש הרמב"ם בפיה"מ סוף זבים. ובמשה"ק רש"י דא"כ יהא צריך טבילה עוד שמא נגע בשרץ, ותי' בריטב"א (החדשים) דהכא חומר הוא שהחמירו ולא רצו להחמיר ולחוש יותר, וגם הספיק להם בטהרת נטילה ולא טבילה דאל"כ יפסידו כל טהרות בעולם. וע"ע בפרמ"ג בפתיחה להל' נט"י שפי' דרבותינו סוברים דהכהנים נזהרים שלא לטמא גופם דבזה אסורים בתרומה מה"ת, ורק חיישינן דנגעו בדבר שמטמא רק הידים דבזה אין כולם יודעים ליהזהר מזה, ע"ש.

ז) תד"ה כיון דהך גזור. ומיהו השתא דגזור ידיים מחמת ספר ברישא אפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עלי' שלא חלקו. שיטת התוס' דדברי רב פרנך לאסור אוחז ס"ת ערום הוא אפילו אחר שנטל ידיו. אולם ע'